2009
Primavera
61

el Llombo

reivindicació / cultura

12 ANYS ESPERANT UNA ROTONDA

Quants ontinyentins van morir en la pandèmia de grip de 1918? Pàg. 20

En quina cançó es va basar Gomis per fer l'himne de Riego? Pàg. 14

Per què no es va fer la carretera del Llombo als anys trenta? Pàg. 17

Gent del barri
Joaquín Esparza Torró, 'el Moreno'

Edita l'Associació de Veïns El Llombo. Ontinyent. Any XIX. Segona Època.

En la presentació del llibre "Aquell Ontinyent emblemàtic"

Ni una ànima més

Redacció

El passat 5 de desembre, divendres, va tindre lloc la presentació del llibre *Aquell Ontinyent emblemàtic*, del que han estat autors Joan Barberà Martínez, per la part gràfica; i Gaspar Conejero Martínez, pels textos. Aquesta vegada, si més no, teníem una sèrie de dubtes per ser la primera ocasió que posàvem en marxa una seqüència de coses. Per exemple, el llibre era a tot color, el regalàvem als socis i la presentació tenia lloc un divendres, vespre de festa constitucional.

Les incerteses d'un primer moment van anar passant com si res. La que ens donava una mica de respecte era la tercera (la presentació). Ací cal dir que hi havia més activitats programades per a la mateixa hora. Doncs bé. D'èxit apoteòsic és pot considerar la presentació que va obrir Pep Barbera Coll, president de l'Associació de Veïns el Llombo; van continuar Joan Barberà i Gaspar Conejero i, va tancar Pep Barberà, abans de degustar un vi d'honor.

La presentació es va fer dins, en el local xicotet, i unes setanta persones (sense inflar ni una sola la xifra) es van donar cita per escoltar als autors i fer-los companyia a l'hora de posar en circulació el llibre. Tant és així que no cabien tots dins, però la nova distribució ideada per el Llombo, va fer que obrint les portes de la sala, pogueren assabentar-se tot dels que estaven dient els autors i veure-los.

Joan Barberà va mostrar la seua vena més irònica. I és que no podia ser d'altra manera. L'Ontinyent que recull el llibre s'ha perdut i es irrecuperable. Front a aquesta realitat cal, almenys, aprendre la lliçó i no fer les barrabassades que s'han fet en el passat i, per descomptat, no posar-se a plorar. Per la seua banda, Gaspar Conejero va fer menció a les coses que havia descobert per fer els textos i que són part de la història d'Ontinyent, al temps, que si li hagueren dit, fa 40 o 50 anys que estaria departint en una taula amb Joan Barberà, els dos com autors d'un llibre, no s'ho hauria cregut.

Cal fer esment que l'Associació de Veïns el Llombo no convida expressament a cap polític a les seues presentacions. Però així i tot, aquesta vegada estaven Jorge Rodríguez Gramage i Ferran Gandia Poveda, que no es van voler perdre la dissertació de Barberà i Conejero. De segur, que es va resultar de bon profit per a la seua tasca política.

Diverses imatges de la presentació del llibre "Aquell Ontinyent emblemàtic"

De dotze en dotze

Quan en 1992 vam llançar la proposta d'obertura i ampliació del carrer de les Monges Carmelites aleshores estaven lluny d'imaginar el que tardava l'Administració en complir les propostes que fèiem. Per què allò, després de dirnos els tècnics municipals que estaven bojos per el desnivell considerable que es quedaria el carrer, quan van veure que de bojos res, ràpidament van assumir els polítics, i els tècnics, que calia fer l'ampliació de l'esmentat carrer.

Dotze anys. Eixe temps és el que va tardar l'Ajuntament en fer realitat el que demanàvem. Però, a la fi –i encara que solament està feta la primera fase, cosa que minva la utilitat de l'obertura– es va desenvolupar. Va ser necessari armar-se de paciència, de molta paciència per veure realitzada una de les reivindicacions capitals de l'Associació.

Ara, tornem al mateix lloc on estàvem. Una altra reivindicació capital, com és la rotonda d'accés al barri del Llombo, per l'*Avenida*, ens trobem que enguany farà dotze anys que esperem la resolució de la mateixa.

Una monumental *xapussa* en el moment de fer la ronda de circumval·lació d'Ontinyent va privar els ontinyentins i a la gent de fora del poble el poder accedir en condicions normals al barri i al centre del casc urbà (Ajuntament, jutjat, la Vila, carrer Major, centre de salut, mercat, mercat dels dilluns, policia, església, escoles, Universitat, i un llarg etcètera). Al mes de novembre,amb l'entrada en funcionament del pont del Salt del Bou, farà dotze anys que està fet el desgavell. I malgrat els canvis de l'Administració local, i del tècnic responsable de la conselleria, res s'ha fet. No passa el mateix amb el govern de la Generalitat Valenciana (responsable directe del desordre i responsable directe de que no es solucione el problema), que era del Partit Popular en aquell 1997 i segueix igual.

Sempre s'ha dit que l'Administració va lenta, molt lenta. Són els passos que cal donar per que tot estiga fet amb llum i taquígrafs. Però ací, la resolució del problema és més complexa a l'entrar en joc dues administracions. També, per això fa falta la bona –la millor– voluntat de l'Ajuntament d'Ontinyent per arribar a un final satisfactori. Fins ara, l'Associació de Veïns el Llombo ha rebut totes les bones promeses i totes les bones intencions de la corporació local. És això prou? Tenim bastant? Doncs no.

Perquè amb bones paraules no s'accedeix al barri quan un ve amb vehicle per la ronda de circumval·lació. Per accedir al centre del poble seguim abocats a agafar un camí–carrer i donar un fum de voltes, abans d'enfilar l'avinguda del Comte de Torrefiel; l'altra sol·lució, anar-se'n fins on es troba la gasolinera de l'Almaig i, donant voltes i revoltes, per carrers plens de cotxes, accedir al lloc que un desitge anar. I, dotze anys després, comencem a estar cansat de les bones paraules, de la imminència de la sol·lució i de la ineficàcia municipal. No tenim prou amb les paraules, encara que siguen les millors: volem fets.

Ací, pot ser siga procedent recordar una de les màximes que deia Jaime Miquel Lluch, qui va ser alcalde d'Ontinyent de 1949 a 1958. Segons Miquel, en qüestions municipals, els polítics tenen que dedicar-se poc, molt poc, a la política i molt a la gestió. Molt. Si més no, totalment el contrari d'aquestes paraules d'un home humanista, intel·ligent, i que va deixar un bon record en un temps en que això era difícil, del que estan fent els polítics d'Ontinyent.

Història d'un desencant

Quant estem a punt d'arribar a l'equador de la legislatura, creguem que és un temps més que suficient per que els nostres polítics tingueren en marxa algunes de les moltes propostes que ens van fer al llarg de la campanya electoral i altres en vies de començar.

Teníem una certa il·lusió de que esta vegada moltes d'estes promeses fetes en campanya electoral serien possible al tenir un Ajuntament en majoria absoluta del mateix signe que la Generalitat i la Diputació, les dos també amb majoria absoluta del PP. Pensàvem que Lina Insa trencaria la dinàmica de manca de inversions que Ontinyent ha patit durant els últims 12 anys per part de la Generalitat de "tots" els valencians; però de moment podem dir que anem per mal camí.

En el passat número de la revista el Llombo fèiem un repàs a les insignificants inversions que ha destinat el Sr. Camps a Ontinyent, i a les que simplement han desaparegut. Unes inversions que són per a sentir-se marginats i cabrejats. I que a qui més devia d'haver molestat –per dirho d'alguna forma– deuria ser a la nostra alcaldessa.

Sra. Insa: vosté és alcaldessa d'Ontinyent, i deu posarse al capdavant del seu poble a l'hora de reivindicar el que en justícia ens mereixem, i no pot seguir tirant "balons fora" com si estiguérem jugant a cromos. Ens estem jugant el futur d'Ontinyent, i li recordem que la Generalitat té transferides moltes competències com les d'Indústria, Educació i Sanitat, entre altres. La nostra indústria es cau a trossos, i el Sr. Francisco Camps segueix fent Àgores per a jugar a tennis o comprant vaixells velers a pagar en 99 anys. Però no soles la indústria, també tenim l'educació –que fred ha fet enguany en alguns col·legis– o la sanitat, sense metges.

Si servira d'alguna cosa donar consells, li diríem a la nostra alcaldessa que donara un colp de puny damunt la taula i diguera: "Ja està bé! Ontinyent està fins els nassos".

Li recordem que Rus ho va fer en un cert moment, i no li va eixir gens malament, ja que s'ha fet l'amo del PP i fins i tot del País Valencià; i de pas, podia enviar a fer punyetes al nostre "benvolgut" diputat comarcal.

Edita: Associació de Veïns el Llombo. Carrer d'Echegaray, 4 Ontinyent (La Vall d'Albaida) CIF: G-46979183 Registre Generalitat Valenciana 4746, Secció 1a

Registre Ajuntament d'Ontinyent, núm. 72 Any XIX, Segona Època, núm. 61. Primavera 2009 Exemplar Gratuït Dipòsit legal: V-503-1993

Nota: L'opinió de l'Associació de Veïns el Llombo d'Ontinyent es manifesta en l'Editorial i en els seus articles signats des de la Redacció. La resta ho són a títol personal, siguen coincidents o no amb el parer de l'Associació.

Angle obert

Sulli, l'últim heroi

Gaspar Conejero Martínez

El passat dijous 15 de gener el pilot d'aviació Chelsey Sullenberger va passar a les fulles de la història. El motiu, es que va fer una complicada maniobra amb l'avió que pilotava, que havia perdut els motors, i va aconseguir salvar la vida de les 155 persones que anaven en ell amenitzant al riu Hudson. No vaig a entrar al fons de la notícia per que ha segut de sobra comentada en tots els mitjans de comunicació. Soles vull comentar un detall de la notícia que m'ha cridat l'atenció, i és que aquest pilot tenia 57 anys.

Personalment el fet que aquest heroi tingera 57 anys m'ha produït una certa satisfacció, ja que en la societat actual —i més la de aquest poble—, sembla que una persona amb aquesta edat està acabada, i ja no serveix per a res. Prova d'això és que les empreses comencen a buscar la forma de desfer-se d'aquestos treballadors, enviant-los al paro, o jubilant-los anticipadament.

Es difícil de comprendre que una persona de 57 anys estiga amb condicions de pilotar un avió amb 300 passatgers, ser un bon cirurgià o investigador, o un bon jutge, i que no puga ser un bon treballador d'una fàbrica, i últimament sembla que ni treballador de la banca.

Una societat que tira a un racó a la gent amb més experiència, possiblement no està tot el sana que deuria. I més encara, en un temps difícil en que està parlant-se de fabricar productes de qualitat, com una forma d'afrontar el temps difícil en que es trobem.

Personalment crec que en les plantilles de les empreses en els últims anys, més que la experiència, ha primat el cost. Així podem comprovar que la majoria d'empreses es decanten pel treball en precari per mig de contractes "basura", i aconsegueixen tindre uns treballadors que estan fins els "nassos" i que no tenen cap simpatia per l'empresa, per què han descobert que a l'empresa... tampoc els importen ells.

El Palau de la Vila, ara sí

Redacció

Sense cap dubte, un dels edificis més emblemàtics de la nostra ciutat és el Palau de la Vila. Un edifici on es localitzen les úniques restes estructurals d'època islàmica conservades al barri de la Vila, cosa que equival a dir que és un edifici carregat de historia, pot ser el que més –junt a l'església de Santa Maria– de tots el que tenim a la ciutat. Una part del Palau va ser de propietat reial fins el segle XIV, i residència esporàdica reial de Jaume I, Pere el Gran i, ben probablement, Jaume II. Després va passar a mans privades i a partir de finals del segle XV a mans del llinatge de patricis dels Blasco. Va patir diverses reformes durant els segles XVI i XVII i després altres durant els segles XVIII i XIX que li van donar la configuració actual.

Va ser residència de les dues duquesses d'Almodóvar i d'ací la denominació per la que se'l coneix actualment. A finals del segle XIX va tornar a passar a mans particulars que el van transformar en residències familiars.

Està catalogat com un monument històric–artístic, i des de fa alguns anys és de propietat municipal.

És per tant un edifici el suficientment important com per a lluitar per la seua supervivència, com de fet ho han intentat quasi totes les corporacions municipals.

De sempre s'han intentat buscar ajudes que permeteren fer-li una restauració com cal, però malauradament, les ajudes sempre ha brillat per la seua absència, i el poquet que ha anat fent-se-li, sempre ha segut a costes dels ciutadans d'Ontinyent. Unes aportacions que mai han permès fer-li una restauració com cal.

Però... afortunadament, fa dos anys es van aconseguir unes importants ajudes –quasi 1'5 milions d'euros– que permetran quasi la seua total restauració.

Com a ontinyentins, ens produeix molta satisfacció passar per les rodalies del palau, i comprovar que els treballs de restauració van a bon ritme, o siga, que ara va de veres.

I ens alegra que esta realitat haja segut possible gràcies a les ajudes del govern central. Com també ens haguérem alegrat si les ajudes hagueren vingut del govern autonòmic.

En aquesta qüestió no tenim por de pecar d'egoistes, i ens apliquen al refrany que diu: "a casa encara que siguen pedres", i en això pensem que deuen aplicar-se les nostres autoritats, i ser agraïts. Entesos?

Reciclar, per què?

Aquestes dues imatges són de l'abocador de residus inertes. I, si ens fixem, veurem que hi ha tota mena de deixalles. Per què ens fan tirar el fem als contenidor separats el paper, vidre, envasos, orgànic, si després l'empresa Girsa ho barreja tot?

Matemàtiques, ciència inexacta

FONDO ESTATAL DE INVERSIÓN

Rus cifra en 214 los empleos que puede crear el plan de Zapatero en Xàtiva en ocho meses

El alcalde y el concejal Vicent Parra **presentan los proyectos a los que se destinan los 5 millones del Gobierno**

FUERON APROBADOS EN LA SESIÓN PLENARIA DEL MARTES POR LOS TRES GRUPOS MUNICIPALES

Los proyectos del plan ZP crearán 65 puestos de trabajo

Redacció

Volem comentar dos notícies, aparegudes en la premsa en el més de desembre, en la que les matemàtiques no ens acaben de sortir.

Per intentar pal·liar un poc la crisi, el govern central va aprovar unes ajudes per a tots els ajuntaments. Dons bé:

Amb els diners que li corresponien a Xàtiva, l'alcalde Rus afirmava que trauria del paro a 214 persones.

A Ontinyent d'eixos fondos –per això dels habitants– li corresponen quasi un milió d'euros més que a Xàtiva. Doncs bé, amb una dotació de més diners l'alcaldessa Insa pretenia traure del paro a 65 persones.

Sense dubte açò és regla de tres composta: A més diners, menys lloc de treball.

Vostès ho entenen? Nosaltres no. O sí?

Colocació d'hitos

Redacció

Seguint la línia duta a terme en gran part de la ciutat, les nostres autoritat han procedit a col·locar en algunes voreres del nostre barri uns hitos que impedeixen que els vehicles aparquen damunt les voreres. Pot ser era necessari aquesta mesura per evitar els mals hàbits que tenen alguns automobilistes, d'aparcar on es ve en gana.

Rates al barri

Redacció

No és la primera vegada que traguem en la revista el tema dels "roedors".

De nou, a la nostra Associació han arribat queixes d'alguns veïns per la invasió de rates que estan patint. Ens referim a la zona de la plaça d'Alfredo Bernabeu, Camí Vell de l'Estació i Joan Coromines.

Ratolins que pugen per les canonades dels patis interiors als habitatges, amb el consegüent esglai, i rates que semblen conills, que fan que els vianants hagen que apartar-se per a deixar-les passar.

El desespero es tan gran que alguns veïns han intentat posar-se en contacte amb El Flautista de Hamelin per a veure si amb la seua flauta màgica s'emporta els animals rosegadors al riu i s'ofeguen.

valencià clar que sí
Amb la col·laboració de la **Conselleria d'Educació** de la **Generalitat Valenciana**
DIRECCIÓ GENERAL D'ORDENACIÓ I INNOVACIÓ EDUCATIVA I POLÍTICA LINGÜÍSTICA

Entre el poliesportiu i el carrer de Santa Teresa, ‘seno’ i mals olors

Zona on hi ha de manera permanent un mal olor i una bassa de “seno” que pot resultar perillosa

REDACCIÓ

Es prou normal –sí se li pot dir normal a una anormalitat– que en la zona del carrer Santa Teresa, quant bufa l’aire del sud–oest arriben unes fortes olors a *seno*.

Un veí ens va mostrar d’on provenien les olors, i ens va dur a un bancal situat baix del antics dipòsits d’aigua potable. No sabem el per què ni d’on ve l’aigua, però aquesta zona hi ha un *fangatxar* que sembla ser “arenas movedizas”.

Pensem que caldrà fer alguna cosa, per que si ara que fa fred ja fa pudor, quant arribe l’estiu... quasi res. A més a més, que no sabem quin perill pot comportar per a la gent menuda, ja que esta és una zona molt transitada pels xiquets.

Reunió amb l’alcaldessa

REDACCIÓ

El dijous dia 22 de gener, membres de l’Associació de Veïns, van tindre una reunió amb l’alcaldessa Lina Insa, i els tinents d’alcalde Filiberto Tortosa i Vicent Vila. El motiu principal de la reunió era conéixer com estava el tema del nou local —el centre cívic— del barri, ja que semblava que es trobava finalitzat i molta gent ens preguntava sobre quant es posaria en funcionament. Però, segons sembla, hi ha una sèrie de problemes que cal solucionar abans d’obrir-lo al públic. Per exemple, el mobiliari.

L’Ajuntament ha demanat a la conselleria de Benestar Social que es faça càrrec d’aquesta partida. Però el punt més problemàtic passa per la contracció d’una persona a jornada completa (o dos persones, a mitja jornada). Ací, per poder tenir accés a les ajudes d’altres administracions cal seguir els passos tots i cadascun, la qual cosa demora la inauguració que, a hores d’ara, no sabem quan es farà.

En l’esmentada reunió, entre altres coses, vam reivindicar —de nou—, la rotonda de l’avinguda del Comte de Torrefiel, l’enllaç amb el pàrquing de la Telefònica, aparcaments per al barri, la segona fase del carrer de les Monges Carmelites. I com no, també vam mostrar el nostre rebuig al tancament del retén municipal de l’antic Ajuntament.

Rotonda per entrar al barri

L’accés per entrar al Llombo passa de llarg

REDACCIÓ

Seguim demanant amb insistència una connexió des de la ronda Sud a l’*Avenida*. El barri del Llombo necessita aquest enllaç per descarregar de trànsit un carrer com el de Santa Teresa; però qui més necessita aquest enllaç és Ontinyent.

La nostra ciutat necessita una entrada “digna” pel sud. Tan digna com la de Sant Rafael, el Salvador o per l’avinguda del Tèxtil. Aquesta reivindicació és del any 1997, en entrar en funcionament la ronda de circumval·lació en posarse en marxa el pont del Salt del Bou, que anul·lava l’entrada al barri. Posteriorment, en 2004, es fer una reforma que tampoc va solucionar el problema.

Neteja d'imbornals? Quins imbornals?

REDACCIÓ

El passat 25 de febrer de 2009 van aparéixer aquestes places al carrer de Jaume I, prohibint aparcar el dia 27 de febrer a partir de les sis del matí, per "neteja imbornals". Eixe dia, a les huit, els homes de la neteja, amb les ferramentes oportunes, més un municipal per retirar i sancionar els vehicles que s'havien quedat estacionats, estaven a punt. Però quina va ser la sorpresa!? Van comprovar que no hi havia ni un imbornal per netejar senzillament perquè no en hi ha cap. Ni un. Cap. En un tres i no res van acabar. O més eficàcia impossible.

El cap de la policia no sap a quin poble treballa

REDACCIÓ

L'intendent principal de la Policia Local, Juan Serrano Muñoz, en les seues compareixences davant els mitjans de comunicació utilitza el nom *Onteniente* en lloc del legal Ontinyent. Una denominació que se'n ix de tota lògica, per quan el cap de la policia està per fer complir la llei, i ell és el primer que, estranyament, no ho fa.

Com volem pensar que ho diu per desconeixement de la realitat (l'altra possibilitat seria bastant més greu i censurable) hem de dir-li a Serrano que el 6 de novembre de 1980, el Ple de l'Ajuntament d'Ontinyent va aprovar, per unanimitat, que el nom del poble és Ontinyent. I que posteriorment el Consell del País Valencià va oficialitzar l'acord el 8 de febrer de 1982, entrant en vigor el dia 15 de febrer del mateix any, en ser publicat al *Butlletí Oficial del País Valencià*. Més clar, aigua.

Un poble que tanca per la nit

REDACCIÓ

L'equip de govern, ha dut a terme el trasllat de la policia municipal a unes noves dependències ubicades al polígon industrial el Pla. Segurament calia buscar unes instal·lacions més dignes per albergar a la policia municipal, si be cal preguntar-se si no hi havia un altre lloc més prop del casc urbà, o dins del mateix, però la cosa ja està feta.

Aquest fet va portat com a conseqüència el tancament del retén municipal de l'antic Ajuntament, cosa que va comportar un rebuig per unanimitat de tota la societat ontinyentina, al privar al ciutadà d'un servei de proximitat, a més de donar una imatge patètica de la plaça Major, sobre tot per la vesprada, amb l'Ajuntament tancat i sense cap guàrdia municipals. El reten donava vida i seguretat al barri.

Sembla que les queixes dels ciutadans han fet que les nostres autoritats reconsideren la seua primera decisió, i des de el mes de febrer, el retén compta amb un servei de municipal de tres de la vesprada a deu de la nit, una decisió que si bé ens alegra, pensem que és insuficient i que el retén deu estar operatiu també per la nit.

AJUNTAMENT d'ONTINYENT

Contestació a María Aurelia Martínez

Gaspar Conejero

En la revista veïnal del barri de Sant Josep la regidora de Serveis Socials María Amelia Martínez, feia un cant a la dependència.

Som molts els que compartim eixos valors en quant a l'atenció dels majors, i que no ens em plantejat dur-los a una residència mentre les forces ens ho permeten. Desconec si tots els que parlen de l'atenció als majors, saben realment el que és tindre un familiar impedit, al que cal vestir, netejar, i tot, durant molts anys. Alguns fem això simplement per que pensem que tenim l'obligació moral amb els nostres majors.

Però de vegades som egoistes, i quant algú ens ofereix una ajuda per millorar la nostra situació, es creguem amb el dret de rebre-la. Estic referint-me a la Llei de Dependència.

Senyora Martínez, vaig a intentar ser respectuós en les formes, tot el respectuós que no ha segut el govern de Francisco Camps, que s'ha burlat de nosaltres: estem més de dos anys enviant documentació, que després diuen que no ha rebut, compulsant documents, fent diverses valoracions del malalt –una en València–, y curiós, sempre falta un paper. Per fi ens va vindre l'ajuda aprovada fa sis mesos, soles calia donar-se de alta en la Seguretat Social. Per fi.

Fa sis mesos, però en el moment d'escriure aquest article–sis mesos després de l'aprovació– sap vosté que em cobrat? Jo li ho diré: RES.

A poc a poc, l'Ajuntament ens 'cola' els contenidors

L'Ajuntament coloca els contenidors soterrats. Però són aquests la millor solució per recollir el fem? Per a nosaltres, no. Rotundament. A la foto, contenidors al carrer Pare Alzina

Redacció

Es evident que com aquell que no vol, a poc a poc van col·locant-se més contenidor en Ontinyent, uns de recollida selectiva, i altres per a fem normal. En alguns llocs es col·loquen soterrats, que últimament són la panacea de la curiositat. Sempre em dit que no ens agraden els contenidors i seguim pensant el mateix. En cara no ha vingut l'estiu, i no podem parlar de les males olors, però si que ens agradaria que miraren la imatge i que digueren que els pareix. Abans d'instal·lar-los, caldria fer una bona campanya de conscienciació i, aleshores, posar-los.

Sant Ignasi, el perill continua

Redacció

La foto es ben clara, els cotxes, després de tres mesos que ho vam traure a la revista, segueixen aparcats damunt la vorera, i baix mateix d'una placa de prohibició; i el que es més greu, fent baixar als vianants de la vorera.

Assemblea de socis

Per al proper dissabte 14 de març, a les 17 hores en primera convocatòria i a les 17:30 en segona, està previst celebrar l'Assemblea anual de socis. Al trobar-se aquest número en procés de realització, la informació sobre la mateixa apareixerà a la propera revista, la d'estiu.

Políticos educados

JOAN BARBERÁ MARTÍNEZ

Ante millones de personas entusiasmadas, el 44º presidente de los Estados Unidos de América, al que le esperan días difíciles por la durísima crisis económica que está sacudiendo a las democracias occidentales; por las tres guerras –Irak, Afganistán, Palestina– que son como tres volcanes cuya lava nos puede arrastrar a todos; por los millones de parados cuyo futuro es incierto; por la situación de la martirizada África y por la envenenada herencia que deja su antecesor por tanto desastre como el que presenta en estos momentos el mundo… el esperado Barack Hussein Obama, ante sus conciudadanos y ante el mundo, nos dio a todos una gran lección de cómo se puede ser político y al mismo tiempo ser una persona educada. Tomen nota, pues, nuestros políticos locales que nos representan a todos los ciudadanos de Ontinyent. Los que están y los que han de venir en el futuro.

No estamos acostumbrados, por estos pagos, a ver políticos educados, correctos y afectuosos con los que antes, días o meses, habían sido sus adversarios. No es frecuente ver en la formación de un gobierno de nivel que sea municipal, provincial o nacional sentarse en la mesa del consejo a personajes que antes habían disputado al ganador su parcela de poder.

La muchedumbre que aguantó con buen estado de ánimo todo el desarrollo de la investidura presidencial; los que estuvimos durante casi tres horas pendientes de la retransmisión de los actos desde la capital de los EE.UU. no vimos ninguna muestra de burla, menosprecio, desplante o gestos vulgares al estilo de aquel "…enano, habla castellano…" que con tantas ganas gritaban allá por la Meseta. No, no vimos ningún "¡váyase sr. Bush!", no, vimos todo lo contrario: "doy las gracias al presidente Bush por sus servicios a nuestra nación". Educación.

"Mis compatriotas: Aquí estoy ante vosotros, abrumado por la tarea que tenemos ante nosotros, agradecido por la confianza que habéis depositado… doy las gracias...". ¿Conocen algo igual en este pedazo de tierra llamado península ibérica? Humildad, cortesía, educación, afabilidad y respeto. Primero para la ciudadanía, sea del color político que sea. Respeto, igualmente, para los perdedores. Comprensión, gentileza y pocos humos por haber resultado ganador. Orgullo de servir al país, agradecimiento para todos, cortesía para quien se marchaba a Texas y brazos abiertos para sus antiguos rivales. Educación.

¿Qué es ser primer ministro, jefe de algún gobierno regional, portavoz de un grupo político, cargo de confianza, consejero, alcalde, concejal o presidente de organismos culturales? No es nada extraordinario y en las democracias entra dentro de lo habitual. Un episodio que puede durar 48 meses o doblarlos, pero poca cosa más. Ningún prodigio. Una breve estancia por despachos oficiales y esporádicas apariciones en los medios. Eso y el sabor que puedan dejar a la ciudadanía.

Recordaremos a los personajes públicos que se hayan distinguido por su trabajo y por su sobriedad. Nunca dejarán huella los orgullosos y los que no saben tratar con la debida consideración a sus adversarios. Los que se cuelguen medallas excesivas, los que suben a los pedestales, los que buscan privilegios o los que utilizan informaciones privilegiadas.

En este país, donde no pasa día en que los chismes políticos sean la moneda de cambio de los que detentan algún tipo de poder local o provincial, hemos visto con asombro lo fácil que es perder el respeto a las instituciones más altas. Hemos visto el atrevimiento de menospreciar leyes estatales, entrar en asuntos de carácter nacional que nada tienen que ver con la administración de una villa o ciudad. Y llegamos, por lo tanto, a la misma y simple conclusión: falta de calado y de generosidad por parte de los que mandan y no ejercen el buen gobierno.

"Vuestros pueblos os juzgarán por lo que podáis construir, no por lo que destruís", ha dicho el sr. Obama. "Buscamos un nuevo camino hacia delante basado en el interés y el respeto mutuos", añadió el presidente de EE.UU.

Este es el lenguaje que nos gustaría escuchar en nuestros políticos, e incluyo aquellos personajes de la clerecía que se arrogan la facultad de intervenir en la vida de la sociedad civil y que con demasiada frecuencia vulneran leyes civiles y se saltan a la torera principios y normas que son competencias de los gobernantes.

No olvidamos la elegancia que ha presidido la campaña electoral del sr. Obama, sus cálidas palabras y sus caballerosos gestos con el gran rival republicano. La despedida al anterior presidente, tan diferente a lo que vimos aquí y lo que seguimos viendo cada vez que alguien se hace con un sillón o una vara de mando.

Es la lección que debemos recordar. Que la aprendan también nuestros políticos que, por cínicos y falsos en tantas ocasiones, no alcanzan a comprender que este sistema de insultos y descalificaciones está condenado al fracaso. Que las falacias que se divulgan por los medios, el terreno que están pisando se ha movido bajo sus pies y los ciudadanos ya estamos cansados de aguantar los razonamientos viejos y caducos que nos han desgastado demasiado tiempo. Ya no sirven.

El Periòdic d'Ontinyent, dissabte 24 de gener de 2009

Joaquín Esparza Torró, 'el Moreno'

Joaquín Esparza Torró fent de dimoni, en l'any 1989. A la dreta junt a membres de la comparsa Contrabandistes, en la rondalla. És el primer que està ajupit a la dreta

Gaspar Conejero Martínez

El personatge del que vaig a parlar crec que té mèrits més que suficients per a dedicar-li una secció de la 'Gent del barri' en aquesta revista. Viu al barri fa molts anys, és molt conegut, és un col·laborador incondicional en tot el que li se demana, i com no, també és soci i "fan" de l'Associació de Veïns. No debades, *"allà pels anys 90, quant en l'Associació s'hi organitzava la cavalcada dels Reis Mags, jo he fet un grapat de vegades de rei. I també he actuat en la meua rondalla tan en el berenar de la gent major com en les festes del barri"*.

Si dic que li diuen Joaquín Esparza, ja el coneix molta gent, si al seu nom li afegim el mot de *el Moreno*, segurament no hi ha cap persona major de trenta anys, que no sapiga qui és. I és que *el Moreno* és tota una institució en Ontinyent.

Al *Moreno* –nom en que seguiré nomenant-lo d'ací endavant, per la familiaritat que ell m'ha donat–, li cap l'honor de ser el primer veí de l'avinguda de l'Almaig –si a eixa circumstància li se pot dir honor–, ja que això de ser el primer generalment te més inconvenients que avantatges. Com recorda, *"va ser l'any1957, quant vaig comprar un terreny per a edificar la casa, i en l'any 1961, quant vaig vindre ací"*.

En el que en algun dia seria la "gran" avinguda de l'Almaig, i que en aquells anys seixanta era simplement el barranc de l'Almaig; en un habitatge de planta baixa i tres altures, compartit amb altres familiars, construït en l'arenal del "tio Quicot" i al costat d'una nau industrial de Luis García, *el Cartero*. Conta una anècdota curiosa de com es va traure l'alineació que tenia que seguir l'edificació que ell anava a construir-se: *"L'encarregat d'obres de l'Ajuntament, va mirar un edifici que hi havia uns dos cents metres més a dins –semblа que era la fàbrica de 'rejolets' del pare del bisbe Teodoro Úbeda–, i va dir: 'jo crec que a esta altura està bé', i així va ser com es va traure l'amplària de l'avinguda de l'Almaig"*.

Era evident que en aquells anys esta no era la millor zona per a viure, ja que no disposa de les mínimes infrastructures. Ells sabran el que han tingut que pelear per aconseguir de l'administració municipal allò més imprescindible, com per exemple uns accessos dignes, unes voreres i un enllumenat com cal, com també el fang que hauran xafat i hauran entrat dins de casa.

El recorde conduint aquella moto *Guzzi Hispania* tan popular en aquells anys, i després en un d'aquells moto–carros *Roa*, usats per a transportar mercaderies; uns moto–carros que alguns carregaven tant, que de vegades al pujar una costera es plantaven. El d'ell era un vehicle molt popular al veïnat, ja que algunes vegades passejava als xiquets del barri. En ve a la memòria aquell dissabte de glòria de Resurrecció (quan Jesucrist encara ressuscitava pel matí), en que els xavals del barri, anaven arrossegant un bon rastre de *panderos* (cassoles, perols, i tot allò que podia fer soroll), per tot el barri, amb molt de treball per el que pesaven; i en això va arribar *el Moreno*, va parar el moto–carro, i va nyugar a ell el rastre de *panderos*, i al relentí, va pegar unes voltes, mentre tots van passar a colpejar-los. Aquest detall, que sembla que no té importància, en té molta, ja que els homes d'aquell temps eren molt secs.

—Per cert, que aquell moto–carro *Roa*, se'l va emportar una de tantes riuades que baixaven pel barranc de Bocairent, i va anar a parar al pantà que hi ha al Cagalló del Gegant.

De caràcter obert i conciliador, alegre, lluitador inclús, davant la malaltia que pateix últimament, i que no li permet desplaçar-se a peu molt lluny de casa; i a pesar d'això no li

Joaquín Esparza en festes de Moros i Cristians quan va ser banderer en l'any 1986. A la dreta, en una actuació

lleva mai el somriure de la cara, adornada amb eixe etern bigotet de galà de cinema a lo Clark Gable o Herrol Flyn, tan propi del seu temps. Home polifacètic, ha segut un puntal bàsic en moltes institucions culturals i artístiques d'Ontinyent. He dit alegre, a pesar d'haver tingut una infantesa molt difícil, marcada per la guerra *incivil*.

De jove va ser espardenyer –un ofici mol extens en aquell Ontinyent, sobre tot en la confecció d'espardenyes amb sola de cànem–; després va ser encarregat de Industrias Reunidas Jordà, *el Tabalet*; i un poc després mayordomo de la fàbrica de José Ferri, en la plaça de Baix. Anys endaavant, junt a un soci i amic, José Soler, es va fer càrrec d'una indústria de blanqueig i tintoreria ubicada en el barranc de Bocairent, de nom "el molí Batanet". Tasca en la que alguns anys després, en solitari i en diferents emplaçaments, però sempre a la vora del riu –l'últim en el molí Cassimiro, en la Costa– va seguir fins la seua jubilació.

Però a banda del seu treball, al *Moreno* sempre li ha pogut la seua vena artística. De jove amb la seua inseparable bandúrria i, junt a un grup d'amics, anaven fent serenates a les xiques, i amenitzant festes, arrancant-se de tan en tan com a cantant solista, cosa que feia molt be, sobre tot amb els tangos que segons conten els cantava de meravella.

Va ser alumne d'aquell emblemàtic mestre de bandúrria que va arribar a Ontinyent en l'any 1938 D. Celestino Peredo, que va fundar una escola de guitarra i bandúrria, en el carrer Sant Jaume núm. 11, que amb els seus alumnes va fundar l'*Orquesta de Púa y Pulso La Clave*, orquestra dirigida després pel mestre Francisco Ferrero Soler.

L'orquestra *La Clave* va tindre una trajectòria important, ja que va guanyar un primer premi en 1958 en Xàtiva; en 1959 guanyà el segon premi en el XII Concurso Regional; en 1963 va guanyar el tercer premi en el XVI Certamen Regional de Educación y Descanso en Valencia; i el 8 de juny de 1969, junt als *"Coros y Danzas"* de Font de la Figuera, va guanyar el primer premi –Amapola de Oro– en el V Festival Nacional de la Canción de Primavera de los Festivales de España, celebrat en Alcázar de San Juan, aquesta vegada en representació de la *"Región valenciana"*.

Va formar part d'aquell grup de teatre dirigit per José Maria Ortolà. Va ser un actor destacat en el Patronato de la Juventud Obrera, en el de La Niñez i després en el Centro Parroquial, donant vida a diversos personatges, fent-se famós en la interpretació del dimoni Lucifer, en el Betlem de Nicolau i en el de Alejandro Casona, pel que en alguns cercles era conegut com *el Dimoni*. Fins i tot, *"amb José Maria Ortolà vam estar apunt de rodar una pel·lícula de cinema en el Penyal d'Ifach, on es vam traslladar ell i el seu grup de teatre, i vam estar fent proves, però al final no es va fer"*.

En l'àmbit fester va formar part de la comparsa de Contrabandistes en la que va ser capità en l'any 1961, primer tro en l'any 1981 i banderer en 1986.

Junt a altres membres d'aquesta comparsa va fundar la Penya Musical Contrabandista, que amenitzava vetllades i, fins i tot, durant uns anys, van fer serenates a diferents reines de festes de Moros i Cristians. Alguns anys després, aquestos contrabandistes i algun company més, van fundar la rondalla del Xalet de les Boles, i junt altres amics va formar un grup molt popular per a fer serenates i amenitzar qualsevol acte. I després ha segut –és– membre de la rondalla del CEAM. *"Als 83 anys, encara anava els dissabtes a fer serenates per ací"*.

Ha actuat en infinitat de festivals organitzats per les Ames de Casa i qualsevol altre que s'han organitzat tant en la rondalla, com en funcions de teatre o actuacions individuals. A pesar d'estar catalogat com un actor còmic, ha fet algun recital de poesies que ha fet plorar a tot el públic com per exemple aquella de *Goriet i les sabatetes*, o *Cristo de la Agonia*.

Ha segut Pregoner de Carnestoltes en dos vegades. Per la seua veterania com a membre, la confraria del Sant Sepulcre, l'ha distingit amb el títol de Confrare d'Honor.

Personalment, vaig tindre el gust de compartir amb ell durant uns anys –en la dècada dels 90– en el Centro Parroquial, on es va formar un grup de teatre, que a més de recuperar les tradicionals representacions de betlem en Nadal, va fer diverses funcions, sobre tot sainets valencians, com *La fam d'heretar*, *Paco el curandero* i altres. Especialment dotat per improvisar quant se li oblidava el paper que tenia que interpretar, i també quant quedava algun buit entre actuació i actuació, i tenia que eixir algú a improvisar: *el Moreno* se les pintava soles. *"El que actuava en companyia meua, alguna vegada s'ho passaven molt malament per què jo no sempre deia el que corresponia en el llibreto i improvisava, i clar..."*.

Últimament també va formar part de l'Agrupació Artística d'Ontinyent.

Pot ser que algú crega que me'n he passat a l'hora d'escriure sobre *el Moreno*; amb tota seguretat tinc que dir no, i que estic segur que m'he deixat moltes coses d'ell per dir. Inclòs en les converses que he tingut amb ell per tal de fer aquest treball, en més d'una ocasió m'ha dit, *"això no ho poses"*, i jo he segut obedient.

Amb tota sinceritat tinc que dir que la seua trajectòria és digna de destacar. Digna, per què en un temps en que quasi ningú te temps per a dedicar-lo als demés, ell no ha posat mai cap impediment a col·laborar en tot allò que se li ha demanat.

Gràcies Joaquín Esparza, o *el Moreno*, per ser com eres, i per tot allò que has contribuït a fer. Ah, i no canvies mai!

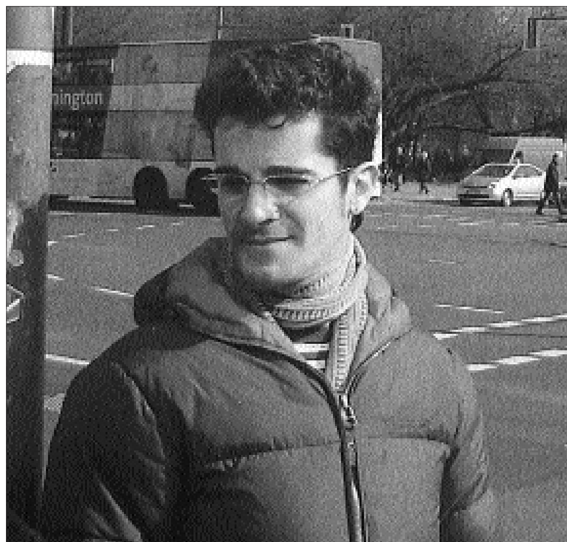
Simó Campos, un tenor d'Ontinyent al Palau de la Música

Redacció

Els passats dies 2, 3 i 4 del mes de gener, el Palau de la Música de València, va posar en escena la sarsuela de Ruperto Chapi *La Bruja*, en la que el nostre paisà Simó Pere Campos i Micó, interpretava un dels principals papers de l'obra, el de Tomillo, tenor còmic. Unes representacions que van tenir molt d'èxit, ja que dies abans de la primera actuació s'havien esgotat les localitats per a totes les funcions.

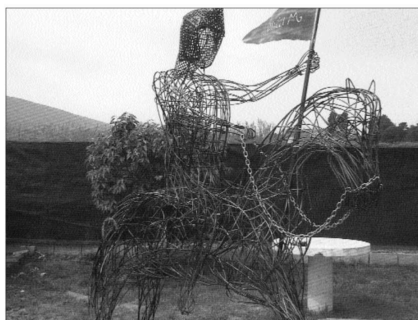
Simó Pere de 32 anys, –veí del Llombo–, té una ampla formació musical. Als 19 anys va començar a estudiar cant en el conservatori de València amb l'ontinyentina Consol Rico; als 21 va encetar els estudis d'art dramàtic, pel que va tindre que traslladar-se a viure a la ciutat del Túria. Als 29 anys va acabar la carrera, passant a treballar com a professor de cant en diverses acadèmies, y també cantant en el Cor de la Generalitat, y alguna actuació com a solista. Es professor de cant en la modalitat de líric pel conservatori Superior de Música Joaquín Rodrigo.

Fa prop de tres anys, es va traslladar a Alemanya, per perfeccionar la seua formació com a cantant, amb la tècnica Alexandre, una tècnica que consisteix en dominar els músculs, per a no forçar-los més d'estrictament necessari, i que serveix per a qualsevol disciplina. Actualment treballa –canta– en l'afamada Komische Oper de Berlín.

Simó Campos a Alemanya, on resideix en l'actualitat

Miquel Ferrero, art en ferro

Redacció

L'artista Miquel Ferrero exposa enguany dins del programa de difusió cultural SARC, depenent de la Diputació de València, en l'apartat d'arts plàstiques, i en la secció d'Escultura, la seua obra "Sorolls metàl·lics". Així, del 2 al 15 de març, la seua obra estarà exposada a la localitat de Cotes; del 15 al 22 d'abril, en el poble de Montesa i, finalment, del 17 al 31 de juliol, a Torrebaja. Per si algú està interessat a entrar en contacte amb ell, pot fer-ho a art.miquel@hotmail.com

FRUTERIAS & VERDULERIAS ALMAIG
L'HORTA A LA SEUA PORTA
Avda. Almaig, núm. 1 Telf: 96 238 48 60
Avda. Almaig, núm. 48 Telf: 96 238 74 86

RECREATIUS M.B.
CIBER. M.B.
JUEGOS Y CORREOS
DE @LTA VELOCIDAD !!
C/ Rafael Juan Vidal, 22 - 46870 ONTINYENT - MBCIBER@HOTMAIL.COM

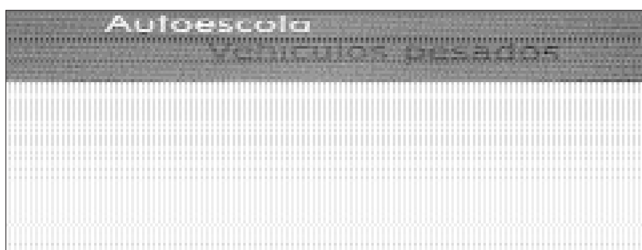
Quiosc EL LLOMBO
Avinguda del Llombo, núm. 16
Ontinyent
Nova direcció Nova direcció Nova direcció

Autoescola
Vehículos pesados
CETA
ONTINYENT Almaig,19 Tlf. 96 238 11 09
ONTINYENT Artal de Foces,13 Tlf. 96 238 49 37
AIELO DE MALFERIT Tlf. 96 290 42 29

RECREATIUS M.B.

Manuel F. Burgos La Flor

C/ Rafael Juan Vidal, 22 ONTINYENT - 96 238 32 54 - 629 378 747

AGENCIA EN ONTINYENT

Avd. Conde Torrefiel, 10-bajo
Tel. 96 238 03 15
Fax. 96 291 38 78
46870 ONTINYENT

Raquel Vela Silvestre
Optico Optometrista
Nº Colegiado: 13.077

Avda. Almaig, 13 bajo
46870 Ontinyent (Valencia)
Tel.: 96 291 06 07
ontinyent@optimil.es
www.optimil.es

FRUTAS CUCART, S.L.

Avda. Torrefiel, 25 · Daniel Gil, 42 · C/ Furs, 30
Tels. 96 238 14 55 - 96 291 17 66
ONTINYENT

Accessoris, complements i tot tipus de Bicicletes

Tel. 96 238 89 53

FRUTERIAS & VERDULERIAS ALMAIG

L'HORTA A LA SEUA PORTA

Avda. Almaig, núm. 1 Telf: 96 238 48 60
Avda. Almaig, núm. 48 Telf: 96 238 74 86

FOTO VIDEO 9
Digital Photography

Foto Video 9, Avenida Almaig nº1 Bajo. 46870 Ontinyent. Valencia. Telefono y Fax: 962386381
Photointeriorismo Avenida Almaig nº1 Bajo e-mail: fotovideo9@fotovideo9.com

Quiosc EL LLOMBO

Avinguda del Llombo, núm. 16
Ontinyent

Nova direcció Nova direcció Nova direcció

Ontinyent

Xarcutería
El Bon Pernil

Plaza Coronación, 13
46870 ONTINYENT

Alimentació

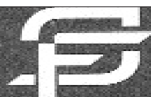
FUSET

San Antonio, 3

Tel. 96 238 02 76

Ontinyent

FERRI MOLLA
CORREDURIA DE SEGUROS

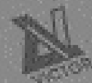

Antonio Ferri Mollá
DIPLOMADO EN SEGUROS

C/ Músico Casanova, 5
46870 ONTINYENT (Vcia)
Tel.: 96 238 20 98
Fax: 96 291 56 42
E-mail: toni@segurosferri.com

Ontinyent, de la dictadura a la democràcia (1968 - 1982)

Guillem Llin Llopis
Josep Sanchis Carbonell

Perquè som la caixa que més ha fet i fa
per les nostres comarques.
Perquè som d'ací.
Perquè estem ací 125 anys.
Perquè tenim 47 oficines en 30 pobles d'ací.
Perquè invertim 2 milions d'euros anuals en obra social, ací.
I perquè cap altra entitat financera pot presentar
una dedicació com la nostra a la gent d'ací...
som la caixa de les comarques.

La primera de les comarques.

Caixa Ontinyent a

MICO FERRANDIZ, S.L.
CONSTRUCCIONES

Pol. Ind. l'Altet
carrer casa d'Osca, 9
Apdo. correos, 477
Telf. 96 236 11 20
46870 ONTINYENT

TALLERES
VIASA S.L.

·CHAPA
·PINTURA
·ROTULACIÓN
·MECÁNICA
·ALINEACIÓN (por ordenador)
·NEUMÁTICOS

Rafael Juan Vidal, 16
Teléfono 96 238 53 75
ONTINYENT

Accessoris, complements i tot tipus de Bicicletes

Tel. 96 238 89 53
C/. Jaume I El Conqueridor, 9
46870 ONTINYENT (Valencia)

Todos los partidos de fútbol en PPV

C/ Rafael Juan Vidal, nº 20
ONTINYENT

"Probablemente los políticos no ayuden
lo suficiente para salir de la crisis...".
PASA DE ELLOS, NO VOTES NUNCA Y

DISFRUTA DE LA VIDA

Kiosc Collytor

30 anys al teu costat, agraint la teua confiança
i intentant fer-te feliç

Tenim ous, pa, periòdics, llepolies, pipes, companatge,
pizzes, verdura congelada per a la paella, arròs,
conserves, articles de regal, i un llarg etcètera

Tot el mes de març, per cada **FANTA** de 2 litres
que compres et regalarem un paquet de papes

L'herbero, licor d'herbes de la serra Mariola

PACO GARRIDO I AMO

Els alcohols sempre han estat presents, en totes les societats i, com no, nosaltres com a poble i cultura, també els hem tingut presents durant tota l'evolució de la nostra societat. El seu origen sempre a estat lligat a màgies i alquímies, envoltat, tant de ritus com de prejudicis, donant origen a certes matisacions d'índole obscurantista, generant durant segles, censures i prohibicions, sense tenir en comptes els seus efectes beneficiosos, encara que son molt més coneguts pels seus efectes nocius.

Feta aquesta xicoteta introducció, anem a parlar d'una beguda espirituosa molt arrelada a la nostra zona i que està dintre de la reglamentació de licors tradicionals d'Alacant.

Parlem com no, de l'herbero, i del qual diu la tradició que van ser els alquimistes àrabs, durant la dominació musulmana en terres alacantines els creadors d'ell, però abans anem a definir-lo. Beguda espirituosa obtinguda per destil·lació i/o maceració d'herbes de la Serra de Mariola, (la gran farmaciola natural), amb alcohol neutre o anís sec, i una graduació entre 22% o 40%, bàsicament, seria la manera de preparació de l'Alcoià, l'Alacantí, i el Comtat, donant un sabor sec, degut a la seua elaboració.

Però el que realment ens interessa, i cal dir que cada vegada té més adeptes, és l'herbero de Bocairent, amb un segell d'identitat pròpia.

Bàsicament aquest herbero és una maceració d'herbes verdes, amb una mescla d'anís dolç i anís sec, a partir d'ací, n'hi ha moltes formules possibles de preparació, tan per la quantitat d'herbes i varietat, com per la proporció d'anissos, tot açò depenent del gust del consumidor. Els que li els agrada més dolç, li posen més quantitat d'anís dolç, i al contrari li afigen més anís sec, però normalment la proporció es manté al 50%, d'igual manera el numero de les herbes varia, des de huit, fins vint-i-set.

L'herbero és típic de la serra Mariola

La seua coloració pot variar des d'un color groc verdós fins un color rogenc, la variabilitat aquesta ve donada per les herbes i el temps d'envasa't.

La ingesta d'aquesta beguda s'aconsella després de les menjades, en xicotes quantitats (xupitos), per a facilitar la digestió, ja que es considera digestiva i estomacal. Sempre es déu beure fresc.

Cal tenir en compte que la maceració en líquids alcohòlics s'utilitza per a l'extracció de principis actius de les plantes, per això es pot considera con una beguda terapèutica (sempre en dosi facultativa).

A continuació us adjunte una de tantes formules de l'herbero:

Timó groc (Teucrium capitatum)
Timonet (Thymus vulgaris)
Camamirla (Santolina chamaecyparessus)
Tarongina (Melissa officinalis)
Sàlvia(Salvia blancoana mariolensis)
Rabet de gat (Siderits angustifolia)
Poliol Blanc Micromeria fruticosa)
Poliol valencià (Teucrium homotrichum)
Borriol (Calamita nepeta)
Fenoll (Foeniculum vulgare)
Santònica (Stachys heraclea)
Fulles de llimera (Citrus limonum)
Poliol de riu (Mentha pulegium)
Marialluïsa (Lippia Triphylla)
Rabet de gat ver (Sideritis hirsuta)

Cal dir que a Bocairent també empren :
Timó reial (Dictamnus hiospanicus)

AVÍS

El cinqué lliurament de la secció *Especial eleccions i referèndums a Ontinyent 1977-2009*, apareixerà en el proper número d'estiu

“L’Himne d’Amèlia” (perdoneu-me: “de Riego”)

MIQUEL ÀNGEL MÚRCIA I CAMBRA
(Professor superior en Composició i llicenciat en Història)

“La Marsellesa”, himne revolucionari francés, fou un Te Deum reciclat del compositor Rouget de l’Isle. L’himne monàrquic de “Granaderos” es fonamenta en una base musical aràbiga. Ara bé, l’himne de Riego conté un secret monumental al seu interior que hom desconeix. Són els avatars i els canvis que el temps comporta.

Què em dirien si afirmara ací que l’himne de Riego ja era cantat per ontinyentins molt abans que J. M. Gomis el composara? Pràcticament el que anem a plantejar hui és una primícia inèdita, extreta del nostre treball d’investigació doctoral. El fet és, tanmateix, que sols el respectable Joan Fuster s’hi va aproximar a aquesta qüestió en un article publicat ara fa més de dos decennis al programa de festes d’Ontinyent, cenyit a resseguir els orígens de l’himne de Riego, *“Riego, Gomis, Amelia y otras cosas”*. L’himne de Riego és en part, una melodia valenciana tradicional molt arrelada a la nostra tradició local, i anem a demostrar-ho.[1]

Monument a Josep Melcior Gomis en la placeta de Sant Francesc, d’Ontinyent

El debat estèril sobre l’autoria de l’himne de Riego, aberrant des de tots els cantons que es mire, va fonamentar un fenomen contraposat –d’interessos evidentment subjacents d’ideologies reaccionàries– de desprestigi del músic ontinyentí.[2] La suspicàcia de dinamitar l’autoria de Gomis constitueix, fins no fa molt, l’incentiu de tensions pueril i virulentes. Aqueixes motivacions han segregat unes “ideologies” –que no teories contrastades– que han atiat una tradició criptogenètica, oculta, sobre la figura del compositor ontinyentí. Seria impossible d’explicar ací, amb detalls que convindrien, l’evolució d’aquest penós capítol de la biografia gomisiana.

Els últims treballs ja han projectat llum sobre el tema. No és exclusivament una qüestió d’autoria, que s’aclareix entre altres per la recopilació coetània de Cabrerizo. A més, l’himne de Riego beu d’unes fonts musicològiques populars que res tenen a veure amb la resta d’autor atribuïts, i sí amb la música folklòrica de les Comarques Centrals Valencianes.

Com afirmem a la revista ALBA 20/21 aquesta deslegitimació s’explica per raons polítiques i ideològiques i originarà el debat sobre l’autoria de l’himne de Riego. Els dubtes, abocats intencionadament, sobre l’autoria de l’himne oficial de la Segona República no se sostenen amb cap argumentació i corresponen a uns interessos concrets de desacreditar el cèlebre músic ontinyentí com a compositor. Per a diversos sectors sociopolítics espanyols del segle XX, Josep Melcior Gomis és un personatge repudiable per la seua filiació liberal i la seua ombra maçònica durant els primers anys del XIX, els de la construcció política de l’Estat espanyol.

Gomis és l’autor legítim de l’himne de Riego i, a més, d’uns altres himnes patriòtics. Ho proven les imatges de

[1]Dues obres són les referents per al coneixement de la figura d’aquest compositor. L’obra de John Dowling, *José Melchor Gomis. Un Músico Romántico* (Madrid: Castalia, 1973) i la de l’ontinyentí Rafael Gisbert, *Gomis. Un músico romántico y su tiempo* (Ontinyent: Servei de Publicacions de l’Ajuntament d’Ontinyent, 1988).

[2]L'ajuda prestada per Jesús Millán García–Varela, historiador i director d’aquest treball d’investigació, Vicent Terol i Reig, director de l’Arxiu Municipal d’Ontinyent; de Tomàs F. Bordera i Bordera, i la compositora Rosa Mª Rodríguez Hernández, mereix un agraïment especial, per estar sempre disponibles als meus dubtes o suggeriments. Gràcies.

l'original que es trobava a Ontinyent, les edicions contemporànies de l'època (com ara la de Cabrerizo), el passaport del músic expedit pel Ministeri de l'Interior francés l'any 1829 (en què se'l reconeix com l'autor de l'himne de Riego) i la màgica referència a una cançó popular cantada a les nostres valls.[3]

Deia Joan Fuster que la història a seques, en el sentit corrent de la paraula, mereix una reflexió a part i detinguda. L'himne llibertari de Riego és una mínima deformació transportada del romanç "El Testament d'Amèlia", en la seva variant valenciana. La qüestió pot verificar-se amb una consulta senzilla als exemples musicològics de la Fundació Patxot o del mestre Vives. La similitud és tant cridanera que no admet discussió. Altrament, la coincidència és explicable. L'himne de Riego és una composició de Josep Melcior Gomis que va ser interpretada per primera vegada al passeig d'Atotxa de Madrid, l'1 de gener de 1823. És evident i comprensible que el compositor ontinyentí li tirara mà al taral·larà popular de la seva comarca, del seu país. El reajustament de compassos i de síl·labes va ésser forçat i, a partir de les primeres estrofes, Gomis acabà desenvolupant la resta de la peça.

La font del Violins, ubicada ara al carrer del Delme

"El Testament d'Amelia", una cançó popular originària de Catalunya, és un dels romanços més coneguts de la cultura catalana de la qual es conserven dues versions originàries.[4] La peça relata la història d'una xiqueta que és enverinada per sa mare per interessos personals. El principi del romanç deia així:

L'Amèlia està malalta,
la filla del bon rei.
Comtes la van a veure.
Comtes i noble gent.
Ai, que el meu cor se'm nua com un pom de clavells…

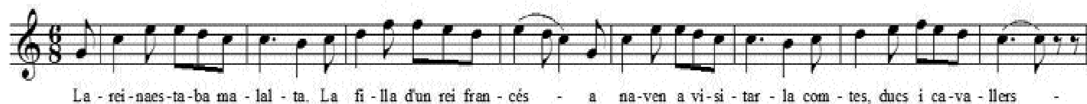
Tot i que és una cançó tradicional catalana, ha tingut ressò en altres països d'Europa com França: per aquest motiu existeixen unes altres versions.[5] La més estesa a l'època medieval, escrita en compàs de 9/8, amb unes frases de 4 compassos, tonalitat en Do Major i una forma de AA', la reproduïm a continuació:[6]

L'A - mè - lia es - tà ma - lal - ta, la fi - lla del bon
rei; met - ges la van a veu - re, met - ges i al - tra gent

Els elements culturals canvien, es renoven amb el temps i les generacions. D'ençà del XIII aquesta peça tradicional fou transvasada a terres valencianes per la repoblació catalana, i es mudà sota una forma un poc diferenciada a l'antic Regne de València. El musicòleg Vives ha

[3] AMO, *Conjunt Documental Josep Melcior Gomis*, tramitació del passaport de J. M. Gomis.
[4] Ramió i Diumenge, Concepció. Recerca Musicològica XIV-XV, 2004-2005. Barcelona.
[5] La partitura que reproduïm a continuació no conté la mateixa lletra citada al nostre article com a originària del romanç. Aquest fet es deu a l'existència d'una varietat del romanç d'ampli espectre, donada per les variants constants a les que està sotmesa un element popular que es trasmet de manera oral.
[6] Maideu, Joaquim. *Crestomatia de Cançons tradicionals catalanes*. (Eumo) - Pàg. 91

estudiat la seua presència a les nostres comarques, escrivint-la de la següent manera:

En fer la comparació de la rítmica i la melodia entre la partitura popular d'adés i la que reproduïm a continuació, ens quedàrem atordits. Perquè vam constatar que la diferència sols radica en la tonalitat, que Gomis escriu en La Major, molt més brillant i majestuosa per a un himne. Aquest és l'himne de Josep Melcior Gomis:

Què és açò que se'ns presenta de manera tant irrefutable? I com pot ser que sols el mestre Fuster –una persona que no era un especialista musical– i el baró d'Alcahalí es fixaren clarament en aquest tret? I la resta dels autointitulats historiadors que han debatut fins la infinitat sobre l'autoria de l'himne? Paraules buides i ocurrències delirants pròpies d'una tertúlia de café.

Josep Melcior Gomis

Observem amb una certa reserva com la melodia tradicional i antiga esdevé protagonista des de la tradició fins la modernitat. La melodia, cançó de la tradició musical catalana, hauria impregnat els descendents dels repobladors. Aquesta peça, com moltes altres que encara perviuen en la tradició sociocultural valenciana, era coneguda per tothom. Quan Gomis va escriure l'himne de Riego, lluny de la pàtria valenciana, va fer servir una cançó de la seua comarca, desconeguda per a les oïdes madrilenyes que l'escoltaven. Així, una cançó medieval catalana–valenciana es converteix en base musical per a la modernitat liberal espanyola. La història és, de vegades, molt capritxosa.

El folklore valencià no és un exemple de cançons llargues. No obstant, les poques cançons que van rescatar els prohoms de la renaixença valenciana constitueixen un curt catàleg de melodies morisques saltironants i de peripècies melancòliques. "El testament d'Amèlia" valencià no és gran cosa musicalment, però és la primera estrofa de l'himne de Riego.

Decididament, aquest és el panorama: l'himne de Riego, cant a la llibertat contra els opressors per a les distintes revolucions del segle XIX a l'Estat espanyol, i himne oficial de la Segona República d'Espanya, naix d'una melodia preexistent a les Comarques Centrals Valencianes, inserida en el patrimoni cultural que fou la base de la producció musical de Gomis. Com a paradigma de la paradoxa, l'episodi de l'autoria de l'himne de Riego el converteix en la creació intel·lectual ontinyentina més universal. Més d'una vegada he escrit que la recuperació musical i biogràfica de Josep Melcior Gomis ens evitaria quantioses dosis d'innecessària ignomínia cultural pàtria.

Des d'aquesta recuperació del paper de Gomis en el naixement de l'himne de Riego, molts músics i historiadors demanem un "examen de consciència gomisiana" que queda pendent encara hui. De cert, uns quants llibres i una pila de fullets angoixats s'han centrat molt dignament en la figura del compositor ontinyentí més universal. Però la timidesa amb què els grups socials i polítics ontinyentins, i per descomptat valencians, eludeixen la qüestió gomisiana no deixa de ser significativa: una actitud cap al músic revolucionari timorata, contradictòria i tèrbola. I nefasta. No serà imprescindible de mencionar altres peripècies menors o més indecents. A la fi, en el pecat portaran la penitència, els uns i els altres. La tasca, hui per hui modesta, d'algunes persones al voltant de Gomis, demà no ho serà tant. Ja ho veurà qui ho podrà veure.

La carretera del Llombo

La carretera del Llombo va ser una proposta que es va idear en temps de la Segona República. Com a conseqüència d'una forta tempesta que va caure sobre Ontinyent i que va fer molt de mal, el Govern central va voler que li remeteren els projectes sobre el que s'havia de fer. Fins Madrid va anar l'anomenada "Carretera del Llombo". Però l'executiu va concedir una subvenció de 3 pessetes. De l'època, però 3 pessetes. Així no es podia fer.

En 1935 es reprén la iniciativa des del començament. I aconsegueixen el suport de la Junta Nacional del Paro. La carretera va a fer-se, perquè l'horta del Llombo té una vigència i vigorositat que ho fan necessari i el cost de l'obra, entre l'ajuda de l'Estat, i les contribucions als afectats, eixirà. A més a més, es vol respectar al màxim el braçal de l'aigua del reg per economitzar al màxim. La carretera del Llombo tenia que anar des de avinguda del Llombo fins a més amunt del pou l'Olleta. Però en això es declara la Guerra Civil i tot se'n va en orris...

El Llombo a hores d'ara. La fesomia a canviat de dat a baix, però en la dècada dels trenta l'horta tenia una gran importància en la supervivència de moltes famílies del poble. Aleshores, el poder transitar amb un mínim de comoditat era vital

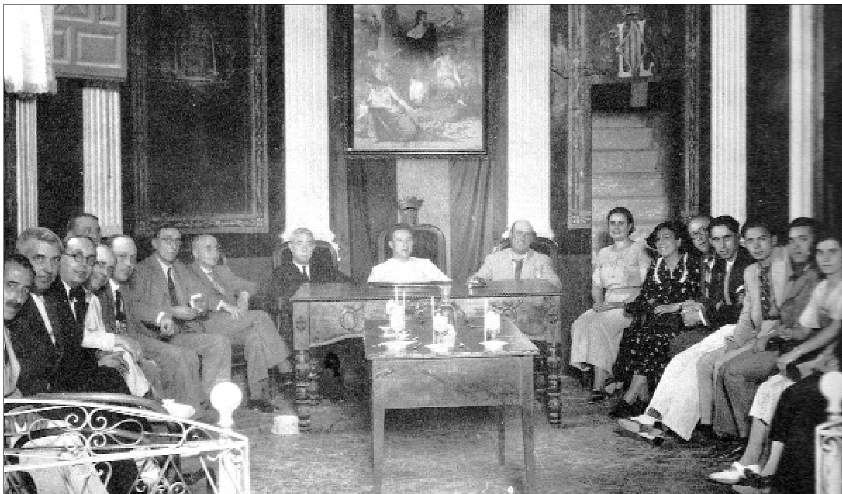
Guillem Llin

En el mes de juny de 1932, una forta tronada amb aiguats i pedra va fer molt de mal a les collites i a les infrastructures viàries d'Ontinyent. L'Ajuntament, sent aleshores una població agrícola, va demanar auxili al govern central per remeiar en la mesura del possible el mal. En primera instància, l'Estat va demanar la remissió dels projectes i pressupostos de les obres que s'havien d'executar a càrrec de la subvenció que es concedira.

Davant les bones expectatives, el regidor Salvador Gil Martínez, junt l'arquitecte municipal Camilo Grau Soler, estudien la possibilitat de construir una carretera que, creuant l'horta del Llombo, anara des de l'*Avenida* fins el pou l'Olleta.

Però a l'hora de la veritat, el govern, per mitjà del Ministeri de Governació, que té al front al gallec Santiago Casares Quiroga, concedeix una subvenció de tres pessetes. L'obra no és pot fer i l'Ajuntament destina l'exigua ajuda a reparar el camí vell d'Agullent *"que se encontraba en muy mal estado"*.

Han passat tres anys. El regidor Gil segueix amb la idea. El 15 d'abril de 1935 presenta una moció al Ple en que apunta: *"El que expone, sigue creyendo*

L'alcalde republicà Francisco Montés Tormo (de blanc) entre els tinents d'alcalde Francisco Llinares i Roberto Albert, durant una reunió amb mestres

que la construcción de la citada vía, que partiendo de la calle yá abierta junto al Grupo Escolar 'Joaquín Costa' [avinguda del Llombo] *vaya hasta el punto llamado 'Pou de la Olleta', en el Río Clariano, és de gran conveniencia, porque atraviesa la zona agrícola de mayor riqueza del término municipal y, por lo tanto, reportaría grandes beneficios porque facilitaría la extracción de sus productos y cosechas, aparte de proporcionar una comunicación directa de la población con un lugar muy frecuentado por el vecindario, especialmente para las clases humildes, que lo utilizan para expansionarse en sus días de campo.*

Si, pues, entonces, [com hem vist, en 1932] *no pudo llevarse a cabo la referida mejora, no por ello debe abandonarse el propósito de su realización, yá que por otra parte, de las impresiones recogidas por el que tiene el honor de exponer, resulta que entre algunos importantes propietarios de terrenos de la zona afectada (a cargo de los cuales había de correr la mayor parte del gasto de la obra en virtud de la imposición de las contribuciones especiales obligatorias establecidas en el Estatuto municipal) existe una favorable disposición en pró de la ejecución de dicha vía de comunicación, y darán al efecto las facilidades necesarias.*

Como quiera que el proyecto que se formó, además de haberse remitido, como se ha dicho, al Ministerio de la Gobernación, y no existir, por tanto, copia del mismo en las oficinas municipales, no comprendía mas que el trazado de la carretera y su coste global, lo cual no es suficiente documentación para su aprobación por el Ayuntamiento (…) el que suscribe propone:

Que el Excmo. Ayuntamiento declare la conveniencia de la construcción de la carretera que partiendo de la Avenida de Torrefiel por la calle abierto a junto al Grupo Escolar 'Joaquín Costa' llegue hasta el 'Pou de la Olleta' en el Río Clariano, atravesando la partida del Llombo". Dos dies després, el 17 d'abril, l'Ajuntament aprova la idea, i al cap d'un mes, uns seixanta propietaris del

Memòria del projecte

Entre altres coses diu *"la principal riqueza del término municipal de la ciudad de Ontinyent es la agrícola, tierras en su mayoría de huerta con abundancia de aguas, con buena calidad de tierras y de mucho espesor* (...) *¿qué hacemos con estas buenas condiciones, si llega la época de la recolección y los productos tienen que trasladarse a lomo o solamente con animales? Pues que se encarecen y se estropean los productos aparte de la molestia que ello representa.*

En la Partida agrícola denominada del 'Llombo' le ocurre lo citado. Un pequeño camino es la única vía accesible por donde se tienen que trasladar todos los productos de una zona tan rica como extensa, camino en el que no pueden cruzarse en la mayor parte de su trayecto ni siquiera dos animales".

Idees generals del projecte: *"desde luego el trazado de la carretera no es libre, entre los puntos inicial y final.* (…) *Al principio de la carretera es una calle del ensanche de 12'00 metros de ancho y cuya apertura esta iniciada, calle que va desde la Avenida de Torrefiel hasta el encuentro de la alineación de la calle con el actual camino.* (…) *Tenemos el criterio de aprovechar en su mayor parte el actual camino, por dos poderosas razones:*

porque nos ahorramos expropiaciones

y porque el actual camino va bordeando por la acequia de riego y sería un serio obstáculo el variarlo mucho por el servicio de la acequia (…) *siguiendo el camino le damos una anchura a la carretera de 6'00 metros con el fin de que con facilidad puedan cruzarse dos vehículos, si bien hacemos alguna desviación con el objeto de evitar las curvas en extremo cerradas, dándoles a algunas de éstas un ancho de 9'00 metros con el objeto de que la maniobra sea fácil* (...) *Al final de la carretera y con el objeto de unir esta carretera con el camino de la parte opuesta del Río Clariano proyectamos una pasarela de hormigón armado, solo a dos metros de altura sobre el nivel del río, ya que en el caso de una fuerte crecida del río pase fácilmente el agua por su parte superior sin que lo destruya".*

On més es desvien es en el punt final, perquè el traçat de l'actual camí obligaria a una pendent molt gran, i no volen que aquesta tinga més d'6%. *"Las pendientes como se puede ver fácilmente en el proyecto son exiguas, empezando por la calle que tendrá una pendiente del 2'64 por % y yendo luego con pendientes siempre menores a excepción del último tramo que tiene la pendiente máxima y que es del 5'70 %.*

En cuanto al perfil transversal el ancho de la carretera es de seis metros si bien el firme es tan solo de cinco metros (o sea la caja) y 0'20 metros término medio de profundidad y de piedra machacada con un mampuestos de 0'15 metros en toda su extensión y rellenando sus huecos con grava que oscila de 6 a 2 centímetros.

El apisonado se ejecutará con máquinas adecuadas después de haberla rociado convenientemente par su buena unión". Aquest projecte es validat el 29 de juliol de 1935 i el redactor és Camilo Grau.

Llombo signen una instància, encapçalada pels germans Antonio i Ramón Ferri, en que diuen *"Los abajo firmantes, arrendatarios y propietarios de las huertas comprendidas en la partida del Llombo de este término municipal:*

V.S. respetuosamente exponen: Que desde hace mucho tiempo, sienten la necesidad imperiosa de que sea construida en dicha partida una carretera o camino vecinal amplio que, siguiendo la trayectoria del camino viejo del Llombo al Pozo de la Olleta, facilite el transporte de primeras materias y productos agrícolas que hasta hoy se transportan con grandísima dificultad y elevado coste por dicha antigua senda". L'escrit el registren a l'Ajuntament el 15 de maig de 1935.

El Ple de l'Ajuntament aprova la memòria del projecte el dia 7 d'agost de 1935 i assenyala el camí per abaratir el cost d'obra, en que *"pueda tramitarse la petición de subvención para dicha obra a la Junta Nacional del Paro* (…) *ello, sin perjuicio de instruir el oportuno expediente par la imposición de las contribuciones especiales a los propietarios especialmente beneficiarios de la mejora"*. Tot seguit, l'alcalde accidental, Roberto Albert, remet a Govern Civil un ofici en el que vol que es publique *"un anuncio de exposición al público del proyecto aprobado para la construcción de la carretera del Llombo, rogándole a V.E. se digne ordenar su inserción en el Boletín Oficial de la provincia"*. Ben aviat apareix l'anunci. El dia 16 d'agost: *"Aprobado por este Ayuntamiento el proyecto para la construcción de la carretera del Llombo confeccionado por el Arquitecto municipal, compuesto de memoria, planos, presupuesto y pliego de condiciones, que asciende a 143.228,18 pesetas, queda expuesto al público por plazo de un mes para oír reclamaciones"*. Paral·lelament, l'Ajuntament avança en aconseguir finançament. El 29 d'agost de 1935, el secretari certifica que la *"indicada Corporación, en sesión del día de ayer, adoptó el acuerdo siguiente:*

Facultar a la Presidencia para suscribir y elevar al Ministerio de Obras Públicas dos proposiciones acudiendo al concurso de concesión de primas a la construcción por los Ayuntamientos (…) *una relativa al camino vecinal o carretera del Llombo* (…) *fijándose en el 30 por 100 para el primero"*.

La carretera era vital per a les collites del Llombo. Tenia que travessar el riu

L'Ajuntament sembla tindre presa. Tant prompte passa el mes per a fer reclamacions, el 17 de setembre, l'alcalde, Paco Montés, certifica que *"durante el plazo de un mes que ha permanecido expuesto al público el proyecto para la construcción de la carretera del 'Llombo' a que se refiere este expediente, no se ha formulado reclamación alguna"*.

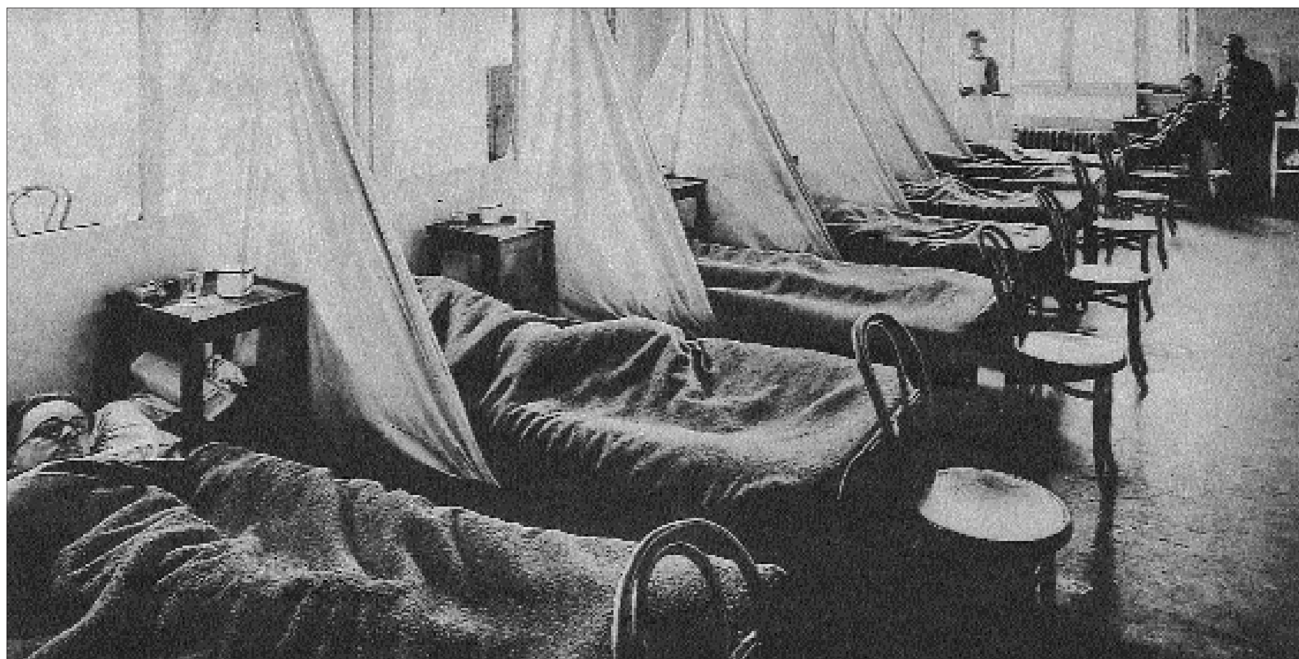
El 6 de febrer de 1936, el Consell de Ministres aprova la subvenció de 42.968,45 pessetes per fer la carretera, subvenció de la que l'Ajuntament no sap res fins el dia 16 de maig de 1936. Eixe dia *"Se dio cuenta de la comunicación de la Secretaría de la Junta Nacional del Paro, participando haber sigo concedida a este Ayuntamiento una subvención de 42.968,45 pesetas para las obras de construcción de la carretera de Ontinyent al Pou de la Olleta"*. Però de seguida ve la Guerra Civil i el 7 d'agost de 1937, el secretari del ministeri de Treball i Assistència Social adreça una carta al president del Consell Municipal d'Ontinyent, Ramón Morales Espí, en la que diu: *"Tengo el sentimiento de participar a usted que el Consejo de Ministros, en sesión celebrada el día 2 de agosto corriente, acordó anular la Prima concedida en 6 de febrero de 1936 por 42.968,45 pesetas para construcción del camino vecinal que, partiendo de Ontinyent, va al Pou de la Olleta, por no haber comenzado las obras en el plazo reglamentario"*. Si més no, la idea de fer una carretera queda soterrada, de moment...

De carretera a camí

Una vegada conclosa la Guerra Civil i aposentats els franquistes a l'Ajuntament, reprenen el projecte, però la situació econòmica és catastròfica. Això fa rebaixar la idea. El pla passa per abaratir el cost, siga com siga. L'11 de novembre de 1940, l'arquitecte municipal, que és el mateix —Camilo Grau— fa un informe en el que aposta per *"disminuir el ancho de la carretera desde 6 metros que figuran en el Proyecto a 4 metros, dejando al final de cada tramo recto ensanchamientos para el cruce de vehículos"*. Dos dies després, la Comissió Gestora que encapçala Luis Mompó, acorda la *"reducción a cinco metros del ancho del camino en vez de seis como estaba proyectado; supresión del Puente que formaba parte del proyecto; y supresión también del trayecto final de la carretera"*.

Amb aquest plantejament, en desembre de 1940, l'arquitecte Grau fa la memòria descriptiva en la que diu que *"para abaratar su coste* (…) *reduciéndose el ancho de carretera de 6,00 metros a figuran en los planos a 5,00 metros, suprimiéndose la bajada al 'Pou de la Olleta', que no tenia otro objeto que una futura comunicación por una pasarela de hormigón armado, que también se proyectaba y que ahora se suprime, con la otra parte del río con un camino existente. Queda pues reducida la longitud de la carretera, suprimiendo su parte más cara y de obras de fábrica, que de momento no tiene gran utilidad"*. El projecte, refet, el segella el col·legi d'arquitectes el 16 de desembre de 1940. I com a conseqüència de la fortíssima inflació, el cost total puja 169.962,65 pessetes, més de 26.000 pessetes més que el projecte original, bastant més ambiciós.

1918, l'any de 'la cucaratxa' *

Soldats nord-americans afectats per la pandèmia de grip de 1918, a un hospital de l'exercit d'EUA a França

TOMÀS F. BORDERA I BORDERA

L'any 1918 sobreïx entre els del passat segle per dos fets rellevants d'abast internacional. El primer, l'armistici firmat l'11 de novembre que posava fi a la Gran Guerra, que havia enfrontat a sang i foc, entre 1914 i 1918, el bàndol format pels imperis centreeuropeus d'Alemanya i Àustria–Hongria contra el de l'aliança tripartita de França, Gran Bretanya i Rússia. El segon, la pandèmia gripal, coneguda com "la cucaratxa", que va fer emmalaltir una gran part de la població i va enviar "a l'altre barri" milions de persones arreu del món en escassos mesos.

Les dos, guerra i grip, tan estretament relacionades que els efectes d'una sense l'altra –no importa l'ordre– no hagueren estat els mateixos. Estudis científics han palesat la importància decisiva de la internacionalització del conflicte, amb l'addició dels Estats Units d'Amèrica del Nord als aliats, perquè el virus viatjara des de l'altre costat de l'oceà i es propagara en un atac gripal mortífer a tot Europa mitjançant la incorporació de les tropes americanes a la conflagració.

Tant la guerra europea de 1914-1918 (en què Espanya s'havia declarat neutral) com la més mortífera de les epidèmies conegudes al planeta en el darrer segle, van repercutir sobre la quotidianitat ontinyentina de 1918, amb la incidència desigual derivada de la neutralitat, com si de l'aleteig d'una papallona llunyana s'haguera tractat.

***

En 1918 el terme municipal d'Ontinyent incloïa també l'actual municipi de Fontanars dels Alforins (que se segregaria el 1927), amb el qual superava els 200 km². La població era d'uns 12.400 habitants, el 75% dels quals vivien al nucli principal: la resta habitaven les cases disseminades en un mitjà eminentment agrari.

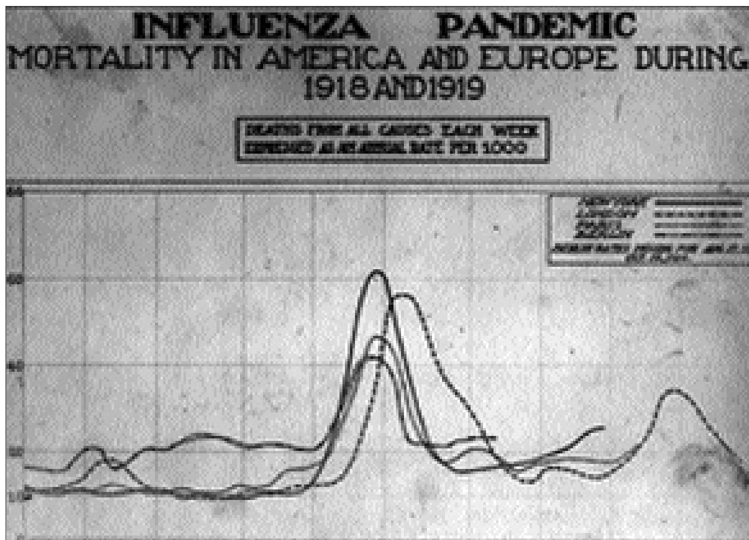
Aquell any la situació a Espanya era molt difícil. Alguns capitalistes havien aconseguit enriquir-se al recés de la neutralitat, però a Ontinyent, com a tot arreu, la inflació desbocada simultanejava amb una crisi de subsistències que posava en perill també la pau social: a mitjan març, amb la ciutat desabastida de farina i desproveïda de blat, la societat obrera *El Trabajo* denunciava els abusos en els preus per part de diversos moliners i venedors de farina; a maig, l'alcalde d'Ontinyent li plantejava al governador civil l'adquisició de blat importat de l'Argentina, per escapar als especuladors, que el venien amb un sobrepreu de 12 pessetes els 100 quilos...

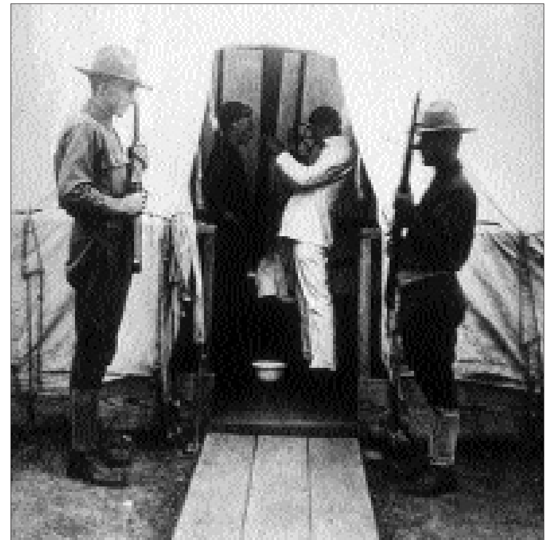
***

Des del segle XIX, la grip és una de les principals causes de mort anual per malaltia infecciosa. L'epidèmia gripal de 1918 es converteix en pandèmia en estendre's al llarg i ample de països i continents i atacar-hi una gran part dels seus habitants. Va ser tan letal com per a causar entre vint-i-cinc i cinquanta milions de víctimes a tot el món.

Com a consideració general, la grip de 1918 va incidir en tres onades: a cavall entre la primavera i l'estiu va hi haure la primera, de caràcter un tant benigne i, per

*BORDERA I BORDERA, Tomàs F.; FRANCÉS I DOMÉNECH, Vicent. "La grip de 1918 a Ontinyent", *Salut i societat als municipis valencians: una perspectiva històrica*. Seminari d'Estudis sobre la Ciència (Trobades, 6), Paiporta: Editorial Denes, 2008, pàg. 91-125. Aquest article és un extracte de la comunicació anterior, presentada dins les **V Trobades sobre Salut i Malaltia en els Municipis Valencians**, realitzades a Ontinyent el 23 i 24 d'abril de 2004.

Increment de morts com a conseqüència de “la cucaratxa” de 1918 en Estats Units. A la dreta, revisió mèdica a un campament militar

això, inadvertida. La segona, va començar a propagar-se tímidament en la segona part de l’estiu i es va manifestar amb tota la cruesa en plena tardor: va ser la més fulminant. La tercera, es va estendre fins l’hivern de 1919 i els seus efectes van ser mínims al nostre entorn: justament ara s’acompleixen 90 anys.

***

La transmissió gripal es produeix de persona a persona a través de l’aire, per l’aigua expel·lida per la boca de l’infectat quan parla, tus o esternuda. La incubació d’una grip dura d’un a tres dies. La persona infectada se sent de sobte malalta, amb forta cefàlia, dolors musculars i articulars, prostració i febre fins a 40 graus, a més d’afecció de les vies respiratòries. Generalment, la grip és benigna, però els xiquets, els vells i els debilitats per malalties cròniques són proclius a la complicació pneumònica en qualsevol moment de l’atac gripal. En la pandèmia de 1918, l’empitjorament podia produir-se als dos o tres dies de la infecció i abocar a la mort entre les següents 24 i 48 hores. La grip aleshores, com hui, era una malaltia sense remei. Hi havia medicaments que podien alleujar el malestar o la febre, però la infecció seguia el seu curs fins desaparéixer. L’important era evitar-ne les complicacions, i la millor recepta era, com hui, estar enllitat en una habitació neta i ventilada, i prendre una dieta sana i molt de líquid. En el moment àlgid de l’epidèmia, una cura així d’elemental era un recurs no sempre disponible ni tan sols als països més avançats, sobretot a la ruralia més aïllada.

Però el símptoma més temut, amb diferència, va ser la coloració blavosa que prenia el rostre del malalt i que es manifestava quasi sempre letal, per la qual se li va donar a la grip de 1918 l’apel·latiu de “la cucaratxa”. Fins i tot en aquells casos en què el pacient es mostrava lúcid i mantenia unes constants corporals equilibrades, de temperatura i pols normals, l’emblaviment cutani preludiava la mort de manera quasi indefectible.

***

La primera notícia sobre la grip de 1918 prové d’un campament de l’exèrcit americà a Kansas, el 4 de març. En 1917 la situació dels aliats en la guerra europea era precària per la gran concentració de tropes alemanyes al front occidental, disposades a sentenciar el conflicte. Front a això, els americans van fer un gran esforç d’entrenament i enviament d’efectius bèl·lics a Europa, decisius per a decantar la victòria. Tant com per a escampar l’epidèmia des de l’altra vora de l’Atlàntic: l’1 d’abril es registrava els primers casos de grip entre els soldats provinents d’Amèrica aquarterats a Bordeus i Brest, dos dels principals ports de desembarcament.

Durant l’abril, la grip s’estén per territori francés, i hi ataca indistintament la població civil i la castrense, així als exèrcits aliats com als alemanys. Van ser tants els malalts que la passa gripal va arribar a repercutir en els episodis bèl·lics i tot. Milers de soldats acudien diàriament a les infermeries a ocupar llits que havien estat disposats per als ferits.

Des de França, com una seqüela solapada de la guerra, l’epidèmia anava a travessar la carena pirinenca. La neutralitat durant el conflicte li permetia a Espanya l’avantatge aparent de la migració econòmica. Era una mà d’obra que hi anava a cobrir els llocs de treball que deixaven vacants els nacionals francesos incorporats al front. Els emigrants espanyols tornaven periòdicament reconfortats pels guanys acumulats, sent en molts casos portadors indolents del virus.

L’epidèmia a Ontinyent

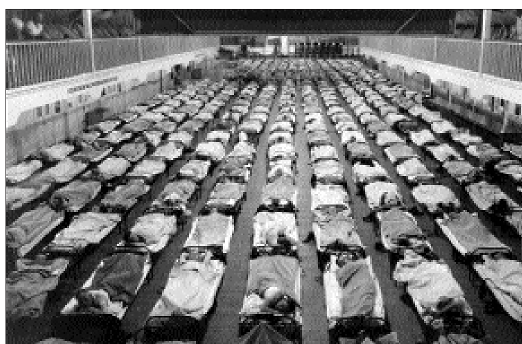
El 19 de setembre de 1918 la situació de la salut pública general obligava el governador civil a publicar de nou en el *Boletín Oficial de la Provincia de Valencia* una circular sobre sanitat ja divulgada el 10 de juny. En ella s’advertia de l’empitjorament de l’epidèmia gripal en alguns pobles de la província i de l’alarmant de la seua ràpida difusió, i els feia memòria als alcaldes i als sanitaris de l’obligació d’aplicar les mesures necessàries.

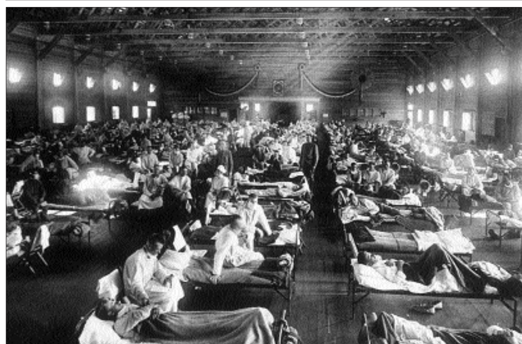
Després d’un estiu sense sobresalts sanitaris a Ontinyent, el 22 de setembre moria un llaurador de 49 anys a causa d’una pulmonia gripal en una de les heretats dels Alforins; el dia anterior s’havia mort un altre jornaler de 47 anys a la segona de les partides alforineres, per una broncopneumònia gripal.

El mateix diumenge 22 de setembre, el comandant de post de la Guàrdia Civil de Fontanars dels Alforins redactava una comunicació a l’alcalde d’Ontinyent en què li feia saber que en aquelles partides hi havia uns 200 malalts de grip, l’estat

Diverses imatges de la pandèmia de grip de 1918. La malaltia es va manifestar per primera vegada a Kansas (EUA), i la van portar a Europa els soldats americans en la Primera Guerra Mundial. També se la coneix com "La Pesadilla" o "Gripe española". Aquest nom es degut a que, Espanya, al no entrar en guerra, no va aplicar la censura informativa, i els ciutadans van saber què ocorria. Es calcula que van morir 25 milions de persones en poc més d'un mes i que la va patir el 20% de la població mundial

d'alguns dels quals era greu i que, havent emmalaltit també el metge titular el dia anterior, els afectats quedaven desassistits. Aquesta és la més primerenca constatació de la pandèmia al seu terme que es conserva a l'Arxiu Municipal d'Ontinyent. L'escrit és una demanda d'auxili clamorosa davant un brot epidèmic sobtat i amb una capacitat de propagació insòlita.

El 23 de setembre, l'alcalde li comunicava telegràficament al governador civil les incidències sanitàries sobrevingudes a les partides alforineres. El telegrama constitueix pròpiament la declaració de l'epidèmia a Ontinyent. En la comunicació s'infereix la percepció nítida del risc sanitari del moment que emporta l'alcaldia, quan al·ludeix al fet que la població rural dels Alforins està envaïda per l'epidèmia regnant, que el metge d'aquella partida es troba afectat igualment i que els malalts no tenen qui els atenga.

Els dies successius, l'inspector local de Sanitat es va desplaçar als Alforins –on ell mateix resultaria infectat– a indagar, junt a un altre metge, l'estat sanitari dels habitants d'aquelles quatre partides. El 27 de setembre, l'alcalde d'Ontinyent, coneixent les impressions de la inspecció sanitària, li comunicava al governador civil que als Alforins hi havia uns 185 malalts de grip, dels quals se n'havien mort quatre; que s'hi havia pres les mesures assistencials necessàries per atallar la malura; que l'epidèmia era benigna com ho demostrava l'escàs nombre de defuncions hagudes i el fet que l'atac epidèmic decreixera i molts dels malats es trobaren ja convalescents.

Coneguda, ara, l'evolució que va experimentar realment el contagi epidèmic, hi cap dir que la valoració de la situació que va fer l'alcalde va raure en la lleugeresa, per haver-la considerada tranquil·litzadora, dins la gravetat. En realitat, la primera defunció pel brot epidèmic de 1918 als Alforins havia estat el 12 de setembre, quan un llaurador de 30 anys s'havia mort d'una pneumònia gripal.

***

Els darrers dies de setembre, la cucaratxa a penes havia insinuat la seua letalitat. A part de les víctimes comptabilitzades als Alforins, a la resta d'Ontinyent solament havia hi hagut huit morts més per aquella causa entre l'1 i el 25 de setembre. Per tres dies escassos, el govern municipal va poder assossegar-se amb el miratge que l'epidèmia minvava i que l'estat sanitari de la població tendia a ser satisfactori: eixe era el sentit de l'ofici del 27 de setembre al governador civil sobre l'evolució del contagi a les partides alforineres.

Però en la sola jornada del 2 d'octubre es registraria quatre defuncions per la grip, i altre tant ocorreria el 14. Entremig, dia a dia, setmana a setmana, el degoteig de morts degudes al contagi gripal s'accentuava, afegides a les de la causalitat diversa habitual.

La grip va causar cinc morts el dia 23, i sis el dia 31. Per això, aquelles setmanes de la tardor de 1918 van ser tenebroses: 176 defuncions degudes a unes i altres causes entre l'1 d'octubre i el 31 de desembre, quan la mitjana mensual de l'any anterior havia estat de 21 morts. De les 176 defuncions, 107 es van produir durant el mes d'octubre solament, i 64 d'elles a causa de la grip.

En 1918 es va registrar 400 defuncions a Ontinyent en total, quan el 1917 només n'havien hi hagut 254 i el 1916 havien sigut sols 248 les morts registrades.

L'assiduïtat de les defuncions va ser tan gran durant la tardor de 1918 que en alguns pobles es va arribar a prohibir que es tocara a mort, en evitació del pànic i la desmoralització. No tenint constància que aquest fóra el cas d'Ontinyent, una alforinera supervivent (R. F. M., Fontanars 1916) ho afirma també, sense el suggeriment previ:

–Allò va ser un espant: se'n morien tants que ja ni tocaven les campanes!

Èxit sense imposicions, diu

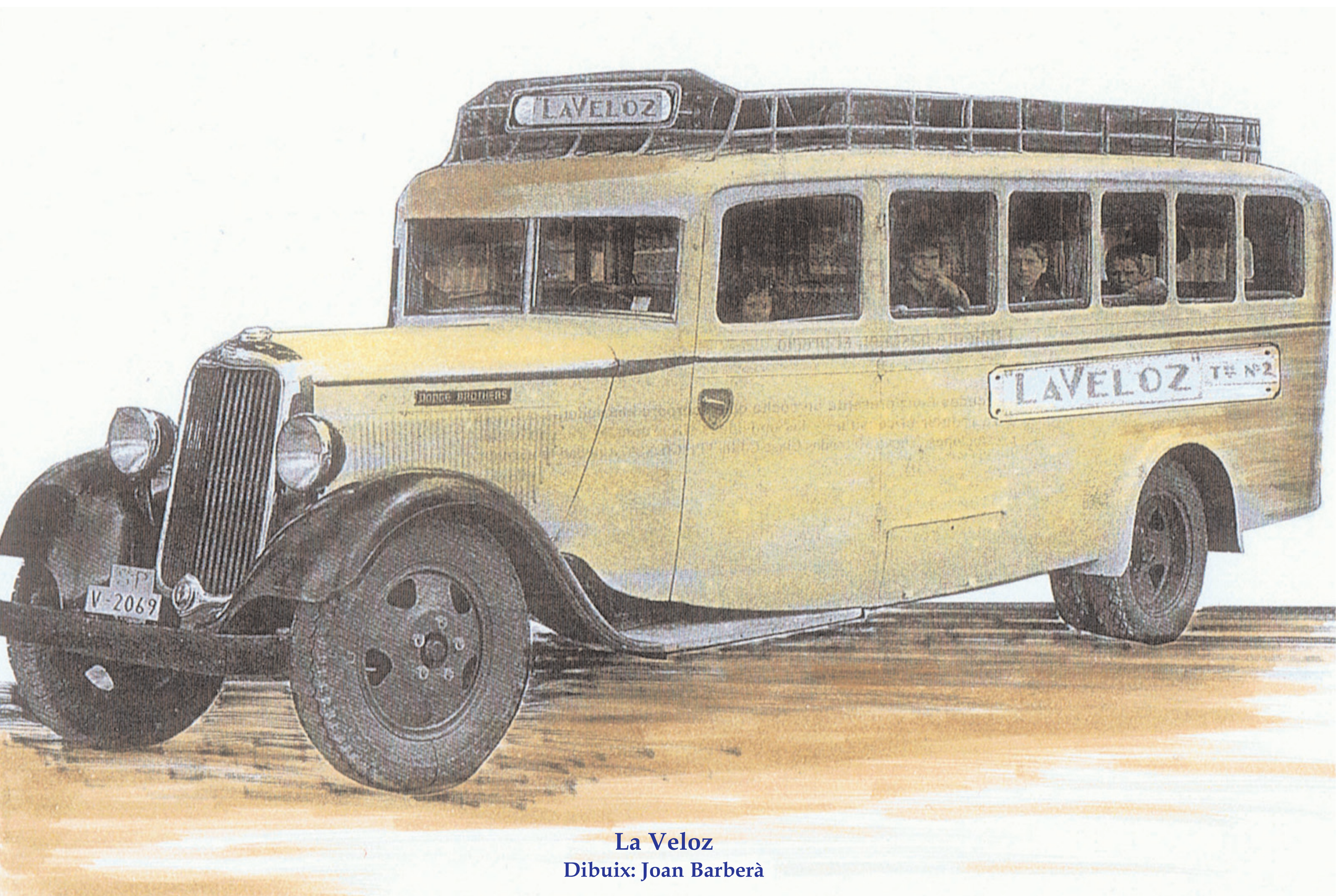
FRANCESC ESTEVE

En la seua particular anàlisi de l'aplicació de la Llei d'ús, aquests són els dos lemes que més repeteix la responsable de la política lingüística de la Generalitat Valenciana, Concha Gómez. Ho afirma en l'article que ha publicat fa poc per analitzar –o més aviat edulcorar– els 25 anys de la Llei d'us i ensenyament, amb una ensabonada especial per a l'acció de govern que ha dut el PP en aquest terreny des del 1995. Tan pagada n'està, que conclou anunciant que la política que han dut a terme és la "que pensem continuar aplicant amb èxit en la promoció de la llengua valenciana en els pròxims anys, des de la tolerància i sense imposicions". "Èxit" diu. En què ho basa? En el seu escrit va d'ací a allà repassant vaguetats i sovint banalitats que tenen més a veure amb el "foment" (hem fet cursos, hem donat ajudes, hem creat un traductor...) i la propaganda que amb la concreció real de les xifres sobre l'ús. De fet, en cap moment no respon qüestions elementals com quin percentatge de valencians saben parlar i parlen habitualment la llengua pròpia. O quants saben llegir-lo i escriure'l i quants ho fan habitualment. O quin percentatge dels escrits que emanen de l'administració de la Generalitat Valenciana són en valencià. O com han evolucionat aquestes xifres des de 1983 o, millor encara, des del 1995, amb l'accés del PP al Govern valencià.

De fet, sols és capaç de donar 3 xifres concretes d'aquest presumpte "èxit". Primera: que "s'ha incrementat en un 165% l'alumnat que segueix els programes d'ensenyament en valencià". Segona: que "ja són 1.043 els centres" que els ofereixen. Tercera: que Punt 2 emet "el 100% de la programació en valencià". Cap problema a reconèixer aquestes xifres i a congratular-nos-en. Però respecte a les referides a l'ensenyament, que semblen tan triomfals, amaga que representen només el 26'2% del total de l'alumnat, és a dir, que encara ara, després de 25 anys de la Llei d'ús, un poc més d'una quarta part dels estudiants valencians preuniversitaris estudien en valencià. Igual que amaga també que en el pas de primària a secundària el percentatge dels escolars que poden continuar estudiant en valencià baixa del 32% al 19%. Com també oculta que la Generalitat, en la seua política d'"èxit", sols ha exigit competència lingüística en català al 1'2% del seu personal no docent, malgrat que ella proclama de manera grandiloqüent que "s'ha prioritzat la formació en valencià del personal al servici de les administracions". Finalment, tampoc no s'entén per què, si el fet que Punt 2 emeta el 100% en valencià és per a ella un èxit, això no és aplicable a Canal 9 –del qual, per cert, tampoc no dona xifres d'ús. Com tampoc no n'ofereix de sectors tan importants com el cinema en català, els videojocs o les noves tecnologies, de les pàgines web de la Generalitat Valenciana i les administracions públiques; de l'ús en les diputacions, els ajuntaments, l'administració de l'Estat o la de Justícia; de la integració de la immigració; de l'ús en el món del treball i de l'economia o de molts altres àmbits que són els que realment determinen la vida d'una llengua en la societat actual. Ara bé, si tota aquesta retòrica oficial és una pura hipocresia i una ocultació deliberada, resulta una burla sagnant que ens diga que es fa "sense imposicions i amb tolerància". Com cal qualificar els 90.000 escolars que, cada any, no poden cursar el seu ensenyament en valencià, malgrat demanar-ho, per falta de facilitats de la Generalitat? No és "imposició" que no et deixen continuar estudiant en valencià, com passa a un 12% dels escolars en el pas de primària a secundària? És "tolerant" que només un 1'2% dels funcionaris tinguen acreditació regulada per la Generalitat per a atendre els ciutadans que volen relacionar-s'hi en la llengua pròpia? Creu la Sra. Gómez "igualitari" i "respectuós" que només tinguem un canal de televisió públic íntegrament en català? És una mostra de "tolerància" que la Generalitat persseguesca i tanque els altres canals públics en català que emeten des de Catalunya i les Illes? És presentable que ens aïlle de la resta de l'àrea lingüística? És "respectuós" que el seu govern es negue a complir les 19 sentències consecutives en què els tribunals han condemnat la Generalitat per no reconèixer els drets dels ciutadans a usar i reconèixer el català com a llengua pròpia? Ha actuat oficialment la Generalitat o la secretaria que la Sra. Gómez dirigeix en tots els sovintejats casos en què els funcionaris de policia s'han negat a admetre l'ús del català i han humiliat els qui volen usar-lo?

valencià, per què parles castellà?

El Punt, 7-13 desembre 2008

La Veloz
Dibuix: Joan Barberà